

Šport kot orodje socialnega dela (2003, letnik 42, številka 2)
Avtor(ji): Dadič, Tomoslav (avtor)
Vir: Socialno delo
Izvor: Narodna in univerzitetna knjižnica

Tomo Dadič
ŠPORT KOT ORODJE SOCIALNEGA DELA
UVOD

Napisati prispevek o vlogi športa v socialnem delu je zame skorajda nemogoče, ne da bi mu dodal osebno doživljajsko komponento. Že med izbiro študija sta me obe področji enako zanimali in odločitev o pravi izbiri zame ni bila lahka. Ker sem s športom v taki ali drugačni obliki povezan nad 30 let (tekmovalec, trener), so mi z njim povezane dejavnosti tudi v socialnem delu vedno pomenile izziv. S športom kot orodjem v socialnem delu sem se tako prvič srečal ob koncu 80. in na začetku 90. let v klubu zdravljenih alkoholikov Viharnik - Piran in v programih Skupin mladih za zdravo življenje, ki sta jih ustanovila Tone Kladnik in Branka Knific s sodelavci. Zame je bila to dragocena izkušnja, ki mi je v poznejših socialnodelavskih akcijah prišla nadvse prav. Začetno obdobje mojega poklicnega delovanja na področju oseb s posebnimi potrebami sovpada z ekspanzijo razvoja športa na področju oseb s posebnimi potrebami. Gibanje Specialne olimpijade je bilo v vse večjem zamahu, tako v kvantitativnem kakor tudi v kvalitativnem smislu. Začela so se ligaška tekmovanja v nogometu med ekipami varstveno delovnih centrov (VDC). Skratka, šport je postal pomemben člen v življenju oseb s posebnimi potrebami. Pomembna povezava med uporabniki in zunanjim okoljem na Obali so bile Skupine mladih za zdravo življenje in dobre medčloveške odnose. Nekaj uporabnikov je bilo rednih članov skupin ter so sodelovali pri rednih (tudi športnih) aktivnostih skupin. Tako so sodelovali na veliko tekaških prireditvah, namenjenih širokim množicam, doma in v Italiji. V letu 1994 je bila pri Judo klubu Portorož ustanovljena prva G judo sekcija s 5 uporabniki. To so bili zametki današnjega G judo gibanja, ki v Sloveniji vključuje okoli 60 oseb s posebnimi potrebami, vključenih v običajne športne kolektive.

ŠPORT V ŠIRŠEM DRUŽBENEM KONTEKSTU

Šport je v današnjem času kompleksen pojav, s katerim je prepletena celotna družba. Vsakodnevno nas mediji zasipajo z različnimi informacijami, rezultati, dosežki tako tistih vrhunskih kakor tudi množičnih športnih dogodkov. Vsakodnevno se rojevajo novi športi, za katere je na tržišču tudi vedno več (največkrat drage) nove športne opreme. Na tržišču se pojavlja tudi vse več najrazličnejših preparatov, ki »pomagajo« do boljših dosežkov posameznikov. Namen tega prispevka je osvetliti vlogo športa (konkretno juda) v kontekstu socialnega dela. Šport kot orodje socialnega dela je prisotno v najrazličnejših področjih, ki jih obravnava socialno delo (pri delu z mladino, odvisniki, osebami s posebnimi potrebami, starostniki ...). Verjetno ste tudi vi, spoštovane bralke in bralci tega prispevka, pri svojem delu uporabili kakšno od športnih dejavnosti, ali pa je (bil) šport sestavni del izvajane dejavnosti.

Kakor vse dejavnosti v življenju človeka, ima tudi šport svoj smisel in namen. Tako je lahko komu vir zaslužka, komu pa zgolj razbremenitev po napornem delu. Nas kot socialne delavce seveda zanima predvsem njegova vloga v socialnem delu. Da bi si odgovorili na to vprašanje, je treba verjetno poiskati skupne točke - presek med socialnim delom, kineziologijo kot znanostjo o športu in obravnavanim uporabnikom ali skupino. Prav tako lahko najdemo povezave med oblikami dela obeh strok (s posameznikom, skupino, skupnostjo ...). Pomemben povezovalni element je tudi raba terminologije. Socialno delo in kineziologija imata še eno zelo zanimivo (ne)naključno skupno lastnost, in sicer to, da sta prav v zadnjih desetletjih doživela velik razmah.

Hitre družbene spremembe, ki smo jih doživeli v obdobju zadnjih desetih let, so terjale odgovore na prenekatera vprašanja. Nove situacije so zahtevale nove, inovativne pristope in orodja pri pomoči ljudem v stiski in pri obravnavanju marginalnih skupin. Na tem mestu morda ni odveč poudariti pomen interdisciplinarnega sodelovanja med strokami, ki imajo sicer same odgovore na mnoga vprašanja, vendar je vprašanje, ali so ti dovolj celostni. Tako Poštrak (1994: 325) citira G. Tomca, ki pravi, da »delitev znanosti na posamezne

discipline ne odraža neke delitve v sami realnosti, temveč korespondira z interesi in zmožnostmi samih raziskovalcev. Delitev na biologijo, psihologijo in sociologijo ne odraža neke izvorne fragmentacije človeka. Človek je prav nasprotno celota vseh bioloških, psiholoških, družbenih danosti.«

Nadaljujemo lahko z ugotovitvijo Muleja (2000: 23), »da soodvisnost ni samo zelo pomembna, ampak tudi pogosto spregledana lastnost!« Z združevanjem različnih znanosti, oblik in pristopov, ki neizogibno pomenijo tudi sodelovanje med različnimi ljudmi in njihovimi subjektivnimi izhodišči, je mogoče bolje reševati marsikateri (socialni) problem.

Tudi na športnem polju se kaže moč posameznika ali skupine. Če gledamo na človeka kot celoto več razsežnosti (telesne, duševne, duhovne, socialne ...), je šport sredstvo, ki ima nedvomno vpliv na prav vsako od njih. Torej nam je lahko kot socialnim delavcem dober pripomoček pri delu z populacijo, ki jo obravnavamo. Dandanes ima kineziologija odgovore - pristope, ki na podlagi strokovnih spoznanj in rezultatov raziskav potrjujejo pomembno vlogo športa v življenju najširše populacije, pa tudi marginalnih skupin (oseb s posebnimi potrebami, odvisnikov ...). Hkrati zagotavljajo možnost ukvarjanja s športom in kar najbolj varno, učinkovito, prilagojeno vadbo vsakemu posamezniku.

DEFINICIJA ŠPORTA

Ni nujno, da je vsaka gibalna dejavnost že šport. Športni sociologi se v splošnem strinjajo s tole definicijo športa (Bednarik in sod. 2000: 32-33):

»Šport je institucionalizirana tekmovalna aktivnost, ki vključuje različne fizične aktivnosti in sposobnosti posameznikov.« Da lahko govorimo o institucionalizirani obliki športa, morajo biti izpolnjeni ti pogoji:

- pravila aktivnosti postanejo standardizirana
- pravila določajo in predpisujejo ustrezne uradno priznane organizacije
- organizacijski in tehnični aspekt postane pomemben
- učenje spretnosti postane formalizirano ob pomoči strokovnega teama (trenerji, zdravniki, funkcionarji...)

Bednarik (2000: 33) nadaljuje: »Presek med različnimi oblikami športa, ki imajo različne funkcije, in oblikami športa, ki imajo tudi funkcijo tekmovanja in so opredeljene s svetovno priznanimi normami, torej pravili tekmovanja, je lahko minimalen. Vendar ta presek mora obstajati!« Če ne, potem ne moremo govoriti o športni dejavnosti, temveč le o neke vrste telesni aktivnosti. Tako je razlika med na primer kolesarjenjem in vožnjo s kolesom po opravkih ali med hojo kot atletsko disciplino in sprostitveno hojo v naravi. S stališča posameznika morda sploh ni pomembna jasna umestitev. Za posameznika, ki doživlja ugodje v gibalni dejavnosti (ne nujno športni), ni pomembno, kako je ta definirana. Ko pa govorimo o športu v kontekstu socialnega dela, je po mojem mnenju ta opredelitev nujna. Povedano drugače: treba je vztrajati pri njej! Zakaj?

Definiranje športa nam daje točno določene okvire, pravila, norme obnašanja, vloge, ki v ničemer ne odstopajo od vlog »normalne« populacije. Drugačnost ni več posebnost! Drugačnost ni več označba, ki osebo s posebnimi potrebami postavlja v poseben (seveda manjvreden, manj cenjen) položaj. Torej ima tudi športna dejavnost, ki jo gojijo osebe s posebnimi potrebami, svojo vrednost, ki v bistvu ni nič manjša od vrhunskih rezultatov. Skratka, ko gre za šport oseb s posebnimi potrebami, ne moremo in ne smemo govoriti le o neki »gibalni« ali »terapevtski« dejavnosti. Še zlasti ne, če na to gledamo kot na »terapevtski« odnos. Ne morem si kaj, da ne bi omenil bizarne slike v eni slovenskih institucij, kjer je »terapevt« v beli halji, stoječ pod košem, podajal žogo uporabniku, ki je metal na koš. Seveda taka aktivnost s športom nima nobene povezave!

ŠPORT IN OSEBE S POSEBNIMI POTREBAMI

Športno rekreativna dejavnost ima v življenju oseb s posebnimi potrebami pomembno mesto. Na splošno bi lahko rekli, da se je pogled na šport oseb s posebnimi potrebami spreminjal skladno z nastajajočimi spremembami in pristopi v stroki, ki omenjeno problematiko obravnavajo. Še ne dolgo tega (pred 15, 20 leti) je veljalo, da je za to populacijo primernejše, če se izogiba pretiranemu naprežanju, saj bi to utegnilo poslabšati njihovo zdravstveno stanje. Danes te osebe sodelujejo v najrazličnejših športnih (tudi v maratonu in borilnih športih) ter tekmujejo na najrazličnejših ravneh tekmovanj (od lokalnih do svetovnih iger). Seveda je

tekmovalna komponenta le ena od pomembnih.

V preteklem obdobju mojega delovanja v športu oseb s posebnimi potrebami se je nabralo kar nekaj zgodb, dogodkov in anekdot, ki bi se jih dalo kvalitativno obdelati ter razjasniti vlogo športa v njihovem življenju. Med tisoči kilometrov za volanom kombija, ko smo se vračali z najrazličnejših tekmovalj (doma in na tujem), je bilo v komentarjih športnikov slišati marsikatero misel, ki me je doobra presunila. »Vse sem zajebal jaz sem kriv, da smo izgubili!« je mogoče ena od izjav, ki govori o vsej resnosti doživljanja športne aktivnosti pri uporabnikih. »Ne bom odstopil, tudi če me peljejo v bolnico,« je naslednji komentar, ki mi ga je ponavljal uporabnik (oseba s cerebralno paralizo), ko sva tekla mali maraton (21 km). »Ko bom zaigral za Koper, bo zame navijal cel stadion!« je še ena, ki še kako opisuje pomen športa v njihovem življenju. Takim in podobnim izjavam sem priča na skoraj vsaki športni aktivnosti.

Žal je domačih raziskav s področja vpliva športa na osebe s posebnimi potrebami zelo malo. To še posebej velja za področje oseb z motnjo v duševnem razvoju. Pa vendar je tudi na tem področju čutiti povečan interes, saj je že kar nekaj diplomskih del na različnih fakultetah ljubljanske univerze namenjenih tej tematiki. Omeniti je treba longitudinalno študijo strokovnjakov s Fakultete za šport (Berčič in sod. 1983; 1988; 1996), ki je pokazala, da šport in športna rekreacija pozitivno vplivata na osebe s telesno prizadetostjo na vseh stopnjah rehabilitacije. Ob celostnem pristopu ima šport oziroma športna rekreacija pomembne funkcije v različnih stopnjah rehabilitacije. Študija je pomembna predvsem z vidika celostnega pristopa k obravnavani problematiki, saj je obravnavala socialnoekonomski položaj in zdravstveno stanje v povezavi s športno-rekreativno dejavnostjo.

KAKŠNA JE PRIMERNA ŠPORTNA DEJAVNOST ZA OSEBE S POSEBNIMI POTREBAMI?

Odgovor na to vprašanje bi najlažje ponazorili s citatom direktorja Specialne Olimpijade Slovenije Marijana Lačna: »Nobena oseba z motnjo v duševnem razvoju nima takih težav s srcem, da ne bi tudi tekla, nobena tudi takih težav z epilepsijo, da ne bi tudi plavala - seveda v skladu s svojimi sposobnostmi!«

Ob primernem - celostnem pristopu k vsakemu posamezniku skorajda ni športne aktivnosti, ki bi je osebe s posebnimi potrebami ne mogle izvajati. Seveda je nujno zagotoviti vse potrebne (varnostne, zdravstvene, organizacijske) pogoje. To pomeni, da morajo izvajalci športne dejavnosti vsakega posameznika dobro poznati (zdravstvene in ostale posebnosti). Da pa bi zadostili omenjenim pogojem, je treba zagotoviti dobro sodelovanje med trenerji, zdravstvenim osebjem, starši in strokovnimi delavci v institucijah, ki jih osebe s posebnimi potrebami obiskujejo.

Dejstvo je, da je v času obveznega šolanja za ukvarjanje s športno aktivnostjo razmeroma dobro poskrbljeno (ure športne vzgoje). Težave nastopijo s prehodom v varstveno delovne centre, ki jim pristojno ministrstvo (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve) ne namenja posebnih sredstev (niti kadra) za izvajanje športno-rekreativne dejavnosti. Po drugi strani pa je pri populaciji oseb s posebnimi potrebami problem ravno pomanjkanje gibanja. Če sledimo načelom Svetovne zdravstvene organizacije (WHO), ki priporoča približno pol ure telesne (športne) aktivnosti dnevno večino dni v tednu, lahko rečemo, da je telesna aktivnost za osebe s posebnimi potrebami še posebej priporočljiva.

Torej sta naša poglobljena cilja ohranjanje zdravja in telesnih sposobnosti (samostojnega življenja v delovnem in domačem okolju).

Povedano drugače, redno in organizirano ukvarjanje s športno aktivnostjo zahteva od vsakega uporabnika dolgotrajen napor, ki pa je bogato poplačan (ohranjanje zdravja, samostojnost, vključenost v »običajno športno sfero«, več mogočih življenjskih izbir, navezovanja stikov...). In ravno to je kvaliteta, ki nam jo ponuja šport. Tej komponenti je treba dodati še vsaj dve. Druga je športnikova samopodoba. Biti športnik, tekmovalec, daje uporabnikom več možnosti sodelovanja pri različnih tekmovaljih, druženju, spoznavanju novih ljudi in krajev in sklepanju novih prijateljstev.

Tretja pomembna komponenta je možnost vključevanja uporabnikov v običajne športne kolektive. Ravno na tem področju imamo na Obali (Judo klub Koper in Judo klub Portorož) izkušnjo, ki bo morda nekoč prerasla v organiziran sistem vključevanja oseb s posebnimi potrebami v običajne športne kolektive.

Vključitev v običajen športni kolektiv je s stališča integracije in doživljanja osebe s posebnimi potrebami še kako pomembna. Oseba s posebnimi potrebami ima seveda enake pravice in dolžnosti kot ostali člani kluba. Ko govorim o socializacijski komponenti, mislim zlasti na doživljanje pripadnosti športnika kolektivu in širši družini športnikov, s katerimi se srečuje, druži, prijateljuje. Gre za prevzem vlog v družbi, ki naj bi ne bile namenjene tej populaciji. Vsakič znova nas navduši občutek, ki ga doživimo, ko vidimo naše judoiste, ko pomešani z ostalimi, večinoma poklicnimi športniki korakajo po hodnikih športne dvorane Bonifika. In oboji doživljajo to kot nekaj običajnega. Osebe s posebnimi potrebami se udeležujejo treningov v prostem času, v običajnem športnem kolektivu. V dolgoletnem športnem ukvarjanju z osebami s posebnimi potrebami smo vse bolj prepričani, da ni več nobene dileme o tem, kam sodi šport oseb s posebnimi potrebami. To nam dokazujejo primeri, ki smo jih imeli trenerji juda priložnost videti na Nizozemskem in v Veliki Britaniji. Morda na tem mestu ni odveč povedati, da imajo tudi veliki evropski nogometni klubi sekcije oseb s posebnimi potrebami. Se več, imajo zaposlene celo profesionalne trenerje zanje. Judo je torej šport, kjer nam je to najprej uspelo. Podobna sodelovanja načrtujemo še z nekaterimi drugimi športi (nogomet, plavanje).

OSEBE S POSEBNIMI POTREBAMI IN TEKMOVALNI ŠPORT

Tekmovalna komponenta športa je ena pomembnejših. Tekmovati pomeni primerjati se z drugimi ali s samim sabo. Gre za naravno človeško potrebo ali motiv. Seveda so lahko cilji in želje različni. V desetletnem delu v športu z osebami s posebnimi potrebami sem pri športnikih zaznaval sorazmerje med potrebo (želje) po športnem udeleževanju in željo po tekmovalju. Specialna olimpijada je gibanje, ki je na področju športa oseb z motnjo v duševnem razvoju najbolj zaslužno za uvajanje in širitev športne aktivnosti med omenjeno populacijo. Tudi v Sloveniji ima Specialna olimpijada bogato tradicijo. Je regijsko organizirana in omogoča treninge in tekmovalja vsem osebam z motnjo v duševnem razvoju, če je to seveda njihov interes. Tudi specialna olimpijska prisega vsebuje tekmovalno komponento športa: »Pustite mi zmagati! Če ne morem zmagati, naj bom pogumen v svojem poskusu!« Drugo pomembno gibanje je para-olimpijsko gibanje, ki je prvenstveno namenjeno drugim vrstam prizadetosti, ima pa prav tako pri nas bogato tradicijo.

OSEBE S POSEBNIMI POTREBAMI IN OBIČAJNI ŠPORTNI KOLEKTIV

Dejstvo je, da so pri nas športni klubi (društva), ne glede na stopnjo organiziranosti in nivo tekmovalja, usmerjeni k rezultatom. Temu so podrejene tudi aktivnosti klubov. Žal se je treba na tem mestu dotakniti tudi temne plati športa, ki je njegov neizogibni spremljevalec, kadar višji, nezdravi cilji nadvladajo zdrav športni duh. Pa vendar je ravno športni klub prostor, kjer je najbolj celostno in strokovno poskrbljeno za izvajanje športne panoge. Seveda se na tem mestu kar samo ponuja vprašanje: »Imajo v športnem klubu mesto tudi osebe s posebnimi potrebami?« Odgovor je seveda: Da! Vendar morajo biti za to izpolnjeni določeni pogoji.

Lep primer tovrstne integracije smo videli trenerji juda, ki smo se udeležili seminarja v Cardiffu. Organizacija Welsh Integrated Sports Plan (WISP) je bila ustanovljena leta 1988 z namenom, da vzpostavi in vzdržuje mrežo integriranih športnih sekcij in klubov, ki bi omogočali športno udeleževanje osebam s posebnimi potrebami, in sicer v različnih športih.

Organizacijsko so aktivnosti vezane na obstoječo infrastrukturo in strokovni kader v klubih, kjer posamezni šport gojijo. Tako športniki, ki trenirajo v teh klubih, prihajajo na treninge integriranih sekcij in trenirajo skupaj z osebami s posebnimi potrebami in narobe.

Aktivnosti potekajo v judu, košarki, nogometu, sabljanju, dviganju uteži in ragbiju. Temeljna izhodišča WISP so:

- Osebe s posebnimi potrebami niso samo sposobne sodelovati v športu oz. fizičnih aktivnostih, nekatere med njimi lahko postanejo v športu, ki so ga izbrale, celo zelo dobre.
- Osebe s posebnimi potrebami morajo imeti pravico izbire športa, ki ga bodo gojile, v najširšem smislu svojih sposobnosti kot tekmovalci, rekreativci, pomočniki, administratorji ali uradne osebe.
- Športna aktivnost oseb s posebnimi potrebami ne sme biti razumljena ozko kot terapevtska dejavnost, ampak v smislu vseh prednosti, ki jih prinaša šport, in

sicer: vzpostavljanja socialnih kontaktov, zdravja, zabave, možnosti potovanj, afirmacije.

- Za nekatere skupine oseb ali posameznike s posebnimi potrebami je pomembno, da trenirajo na začetku v ločenih sekcijah. Mogoče se bo taka skupina ali posameznik šele pozneje želela vključiti v integrirano sekcijo.

PRIMER VKLJUČEVANJA OSEB S POSEBNIMI POTREBAMI V OBIČAJEN ŠPORTNI KOLEKTIV IN PANOŽNO ZVEZO

G sekcija pri Judo klubu Koper deluje od decembra 2000. Ob že obstoječi sekciji pri Judo klubu Portorož delujeta še dve. Prva pri Judo klubu Zmajčki v Ljubljani, druga pa pri Judo klubu Jesenice. Skupaj v projektu vključevanja (gan: vključevalna, ju: mehka, do: pot) deluje 8 trenerjev. Prav tako pa je pri Judo zvezi ustanovljena komisija za judo oseb s posebnimi potrebami. Torej gre s stališča socialnega dela za bistven premik, ko se posameznik športno ne udeležuje oz. združuje na podlagi vrste prizadetosti, ampak na podlagi športa, ki si ga je izbral! Trdim torej, da mora panožna zveza združevati vse različnosti posameznikov, ki se želijo ukvarjati z določenim športom. Seveda nas v praksi na tem področju čaka še veliko dela. Gre pravzaprav za miselni preskok, ki postavlja na glavo veliko stvari v športu oseb s posebnimi potrebami. Seveda pa je problem zelo kompleksen in zahteva veliko priprav. V samem športnem kolektivu, ki je praviloma rezultatsko orientiran, je treba (ob kadru, suportu itn.) ustvariti klimo, ki bo vključitev posamezne osebe s posebnimi potrebami dejansko sprejela kot novo kvaliteto. Naše izkušnje kažejo, da je res tako. Vključevanje je v klubu sprožilo še cel spekter vzporednih, posledičnih dogajanj, ki jih trenerji nismo pričakovali oziroma o njih nismo razmišljali (npr. pozitivna identifikacija članov prvega moštva z G sekcijo, kohezivnost med sekcijami in znotraj njih itn.).

O judu (ali katerem koli drugem športu) torej ne moremo govoriti kot o zgolj terapevtski dejavnosti, oziroma o odnosu terapevta (trenerja), ki »daje« terapijo športniku (ki to »terapijo potrebuje«). Ob vseh ostalih prednostih pred drugimi športi ima judo še to, da so si z vstopom v dojo (dvorano) vsi udeleženci med sabo enaki. Stroge norme obnašanja namreč temeljijo na medsebojnem spoštovanju, torej tudi spoštovanju drugačnosti. Ravno to je občutek, ki smo ga nastopajoči čutili med letošnjim nastopom na evropskem prvenstvu v Mariboru. Vsi udeleženci smo pred vstopom dobili enake akreditacije kot ostali tekmovalci. Pred nastopom smo se ogrevali v istih prostorih, na istem tatamiju (blazini) kot tekmovalci, ki so čakali svoje finalne nastope. Ogrevali smo se skupaj z olimpijskimi in svetovnimi prvaki! Zgodba zase je tudi topel sprejem, ki so nam ga namenili organizatorji evropskega prvenstva, in odziv publike, ki je spremljala naš nastop. Z aplavzom je bila nagrajena domala vsaka prikazana poteza na predstavitvenem treningu. Trenerji smo z prikazom metodike treninga v marsikom »odprli kakšno novo dimenzijo« v dožemanju juda in športa oseb s posebnimi potrebami. Tudi sebi.

UMEŠČENOST G SEKCIJE V JUDO KLUB KOPER

Sekcijo »obdajajo« zainteresirani subjekti (Varstveno delovni center Koper, Sožitje, Sklad Silva in Obalno društvo za cerebralno paralizo). Predstavniki teh zainteresiranih subjektov sestavljajo skupaj s trenerji (odgovornimi za strokovni del) koordinacijo, ki skrbi za izvajanje dejavnosti. G sekcija je torej le eden od programov kluba, ki jih gojimo v klubu (drugi zadevajo pionirje, mladince, člansko ekipo, veterane itn.). Podobna organiziranost G sekcij poteka še v treh klubih (Portorož, Zmajčki in Jesenice). Skratka, gre za zagotavljanje pogojev delovanja G sekcije znotraj običajnega športnega kolektiva. Klub se na višji ravni navezuje na panožno zvezo, v našem primeru Judo zvezo Slovenije, ki s komisijo za osebe s posebnimi potrebami varuje interese judoistov, ki so osebe s posebnimi potrebami. Model je mogoče preslikati na katero koli športno panogo oziroma klub. Ob že omenjenem

WISP imajo prakso vključevanja tudi vrhunski nogometni klubi Evrope. Še več, zaposlene imajo celo trenerje za osebe s posebnimi potrebami.

Zanimivo je obravnavanje medijev, ko poročajo o športnih prireditvah ali dosežkih oseb s posebnimi potrebami. Da omenjene novice objavljajo športne redakcije medijskih hiš, je bolj izjema kot pravilo. Šport »invalidov« kar nekako »ne sodi« na športne strani. Izjema so po mojih opažanjih poročanja s

Paraolimpijskih iger. O športnem dogodku oseb s posebnimi potrebami beremo zgolj vestičke v rubrikah »Iz naših krajev« in podobne. Nekoč je neki regijski list objavil poročilo z evropskega turnirja v judu v rubriki »Saj ne bodo objavili« ob članku, ki je govoril o tem, kako je neki gobar našel izjemno velikega jurčka. Zgled poročanja o istem dogodku je Nedelo (2001), ki je članek objavilo na športnih straneh, tik ob poročilu z zgodovinske zmage naših nogometašev z Romunijo.

SKLEP

Verjetno se na koncu vsakemu od nas postavlja vprašanje, kako je lahko oseba s tako ali drugačno oviranostjo rezultatsko »konkurenčna« športniku tekmovalcu? Vendar to ni pravo vprašanje, na katerega bi bilo treba odgovoriti, in bi ga bilo treba zato obrniti. Torej - zakaj oseba s tako ali drugačno oviranostjo ne bi sodelovala, trenirala v običajnem športnem kolektivu? Ko govorimo o ukvarjanju oseb s posebnimi potrebami s športom, je treba poudariti, da hočejo biti te osebe le športniki, tako kot vsi ostali, ki jih določen šport navdušuje, in nič drugega! Zato je še kako pomembno v tem kontekstu jasno potegniti mejo med t. i. »športno aktivnostjo« oziroma »terapevtskim delovanjem - pozitivnim vplivom določenega športa na posameznika« in športom, ki nosi v sebi celoten spekter dogajanj in procesov. To v praksi pomeni, da šport daje tudi osebi s posebnimi potrebami priložnost, da trenira, potuje, tekmuje, doživlja uspehe in neuspehe, veselja in žalosti. Da bi imel šport pravo vrednost, gledano v preseku s socialnim delom, mora to biti način življenja. In tu je po mojem mnenju odgovor na dilemo, ali osebe s posebnimi potrebami sodijo v običajen športni kolektiv.

Področje socialnega dela je vsekakor zadosti široko in odprto za nove pristope in ideje, ki pomagajo pri reševanju posameznih težav celotne populacije. Tudi za kineziologijo velja, da je veda, ki proučuje zelo široko področje športa - od vrhunškega tekmovalnega športa, šolskega športa do rekreacije - , in proučuje tudi vpliv športa na razne marginalne skupine. Torej presek med socialnim delom in kineziologijo obstaja. Na strokovnjakih obeh ved je, da najdemo sinergijske učinke in izkoristimo dane priložnosti.

LITERATURA

Bednarik, J. (2000), Izdatki za šport v Sloveniji. Ljubljana: Fakulteta za šport.

Berčič, h., Ažman, d., Šavrin, R., Tušak, M., Veličkovič-Perat, M., Vute, R. (1996), Šport in športna rekreacija v funkciji kakovosti življenja telesno prizadetih. Ljubljana: Fakulteta za šport Univerze v Ljubljani, Inštitut za kineziologijo.

MuLEj, M. (2000), Dialektična in druge mekosistemske teorije. Maribor: Ekonomsko poslovna fakulteta Univerze v Mariboru.

Petrovič, K., Doupona, M. (1996), Sociologija športa. Ljubljana: Fakulteta za šport Univerze v Ljubljani. Poštrak, M. (1994), V znamenju trojstev. Socialno delo, 33, 4: 325-342.

Sozzi, G. (1994), Ragazzi difficili? Cremona: Centro di Formazione Professionale e Centro Socio Educativo di Cremona.

POVZETEK:

Socialno delo, letnik 42 (2003), št. 2

Tomo Dadič

Šport kot orodje socialnega dela

Šport je danes v svetu zelo kompleksen družbeni pojav. Kot tak ni imun na slabosti (komercializacija, doping, afere), hkrati pa v svojem bistvu nosi tudi ogromno prednosti. Športu (oziroma kineziologiji kot znanosti o športu) je mesto tudi v socialnem delu in narobe. Še posebej v tistem delu kineziologije, kjer športni dosežek ni primarni (oziroma sploh ni) cilj ukvarjanja s športom. Športna dejavnost G juda (gan: vključevalni, ju: mehka, do: pot) poteka na Obali od leta 1994 ter je od začetnih petih oseb s posebnimi potrebami v Judo klubu Portorož prerasla v gibanje, ki se odvija v štirih judo klubih po Sloveniji s 60 osebami s posebnimi potrebami. Na osnovi kriterijev normalizacije so sodelavci, ki delajo v projektu G juda na Obali, dokazali, da šport (judo) daje osebam s posebnimi potrebami možnost vključevanja v običajno življenjsko okolje. Daje jim priložnosti za večjo prisotnost v družbi, večja jim možnost izbire in vpliva, ponuja več možnosti za osebni razvoj in navezovanja novih znanstev in prijateljstev. Na ukvarjanje z športom nikakor ne smemo gledati kot na terapevtsko dejavnost, ki jo eden daje, drugi pa sprejema. Narobe, gre za enakopravne udeležence v športnem procesu. Še zlasti velja to za judo, ki v sebi nosi komponento enakopravnosti in spoštovanja in temelji na strogih etičnih načelih. Šport (judo) ponuja obilo možnosti preseganja vsiljene "samopodobe uporabnikov" s strani družbe. Je odlično sredstvo destigmatizacije, integracije in normalizacije oseb s posebnimi potrebami.

Ključne besede: kineziologija, judo, destigmatizacija, integracija, normalizacija.

Tomo Dadič, dipl. soc. del., je vodja enote Izola Varstveno-delovnega centra Koper in podiplomski študent na Fakulteti za šport Univerze v Ljubljani.